

1. OPATRZENIE (266) sb n

-en- (261), -ęn- (5).

o oraz pierwsze e jasne, końcowe e pochylone; -pa- (199), -pã- (3) *MycPrz* (2), *WierKróc*.

sg N opatrzenie (40); -é (10), -(e) (30). ◇ G opatrzenia (75); -ã (56), -(a) (19). ◇ D opatrzeniu (13).
◇ A opatrzenie (91); -é (22), -(e) (69). ◇ I opatrzeniem (10) *Diar*, *GórnDworz*, *RejPos* (2) *ReszList*,
LatHar, *SarnStat* (2), *VotSzl* (2), opatrzenim (4) *LibLeg*, *GroicPorz* (2), *Strum*; ~ -ém (2), -(e)m (8).
◇ L opatrzeniu (27). ◇ pl N opatrzenia (4). ◇ A opatrzenia (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI i XVIII w. s.v. opatrzyć*.

1. *Zaopatrzenie, wyposażenie, obdarzenie, udzielenie komuś środków materialnych lub duchowych* (150) :

α. *To, w co kogoś zaopatrzone; środki do życia, zasoby; darowizna* (43) : Przyšzedł potym po bitwie rănę okazuiąc/ Prošząc o opátrzenie/ Cefarz rzekł żartuiąc. Nie moęć zá to więcey dáć iedno tę rádę *RejZwierz* 24; *BielKron* 250, 334; iż y bydłętom y kruczętom y innym ptašzkom dawa opátrzenie z łálki fwoiey. *RejPos* 81v, 124, 285v, 293v; *RejZwierc* 30v; *MycPrz* II B2; Mąż moy inne⁸⁰ mi opátrzenia z fynaczkámi mymi niezofławił/ iedno Páná Bogá *SkarŻyw* 103; [król] całá onę wieš y imienie nowym przywileiem/ košćiołowi darował, (*marg*) Opátrzenie košćiołowi po śmierci v Krolá ziednał. (-) *SkarŻyw* 528, 188; *StryjKron* 687; *WujNT Act* 27/3; ná popráwę tego co reštauowác y nápráwowác potrzebá/ żadnego opátrzenia nie máią. *SarnStat* 1179, 1147; *SkarKaz* 520b.

opatrzenie czyje [= kogo] z czego (1): Niech y P. Bog od nas ná źiemii z náłzey máiętnošćii ma fwoię czešć: y vbodzy niech máią fwoie opátrzenie. *SkarKaz* 456a.

opatrzenie czyje od kogo (2): *SarnStat* 97; Tákžec w tymže zakonie nowym Pan Kryštus niepodley opátrzył żywnošćią łług fwoich kápłanów (*marg*) Duchowieńštwá wolnošć władza/ y opátrzenie od P. Kryštułá iákie? (-) *PowodPr* 21.

opatrzenie komu (1): Tenze publice około opatrzenia tzuđoziemcom radziel ito tzinil zdođr R:P: *PaprUp* 13.

opatrzenie czemu [= na co] (1): ná których [*miejscach*] iefliby inšžego opátrzenia wiecznošćiom álbo Lennym nie mogli mieć/ trudno by ošiadác mieli *SarnStat* 87.

opatrzenie w co (2): połyłá/ bes ćielešnego iákiego/ w pieniądze/ żywnošć/ y obronę zwierzchowńá/ opátrzenia *CzechRozm* 237; *Calep* 1120b.

opatrzenie czyje [= od kogo] (1): A on nęđznik zwątpiwšzy o tákich obietnicach Páná łwe⁸⁰/ wzgárdziwšzy łwięte opátrzenie iego/ biega/ łapa/ drze łyká kędy može *RejPos* 218.

opatrzenie czyje [= kogo] [w tym: G sb i pron (14), pron poss (4)] (18): *KrowObr* 226v; Y poruczył go gołpodarzowi á opiekáłnikowi/ dawłzy mu dwoię zapłátę/ obiecuiąc mu iefzće nád to/ iż iefliby co łwego przyłožył ku opátrzeniu iego *RejPos* 210v, 171v, [219], [219]v, 240, 252v, 255v; wAuguście ieszcze potomek był w Lesie [...] aiuz oie⁸⁰ go [!] opatrzeniu obiecaliście concludowac. *ActReg* 23; *LatHar* 667; *WujNT* 738; *SarnStat* 1002; Iž tedy to opátrzenie duchownych gruntuie fie ná łámym práwie łporządzeniu Bołkim *PowodPr* 22; *VotSzl* E2v. Cf *opatrzenie czyje od kogo; czyje z czego*.

W *połączeniu szeregowym* (1): ci pośpolicie pielgrzymow do Rzymu z pośtronnych kráíow przychodzących przez trzy dni podeymuią/ łtrawą/ łózem/ y inłzym opátrzeniem potrzebnym ich zálkadáiąc. *ReszList* 166.

W *charakterystycznych połączeniach*: *potrzeba opatrzenia; opatrzenie dawać, dostać, mieć* (5), *wziąć, zjednać, znaleźć, zostawić; o opatrzenie prosić, starać się; opatrzeniem zakładać; pomoc w opatrzeniu; staranie o opatrzeniu*.

Zwrot: »opatrzeniem opatrować [kogo]« (1): A což tedy rzeczenie [...] kthorzyfcie fie podięli/ nie tylko tym doczeńnym opátrzeniem á łprawą łwiátá tego/ opátrować ty wdzięczne łłuszczé Páná łwego/ áłefcie wzięli ná opiekę łwoię y nędzne dułzyczki ich *RejPos* 184.

Wyrażenia: »opatrzenie na drogę« (1): Viaticum, Cibus, pecuniave, quam iter facientes nobiscum circumferimus — Opatrzenie [!] na drogę wpieniádze y wiadło. *Calep* 1120b.

»list na opatrzenie« = *pismo wyznaczające nagrodę* (1): náydowano wiele listow [...] (*marg*) Listy ná opátrzenie. (—) ná kthorych piáno/ Kto mi głowę Eumenesówę przyniefie/ będzie známieniće dárowan. *BielSpr* 46v.

»opatrzenie do szcia za mąż« = *posag* (1): Opátrzenie do łzcía zá mąż, z iey części należácý, iáko przewód práwá *pupillorum iuri* niełzkodzi. *SarnStat* 642.

Szereg: »żywność i opatrzenie« (2): *KrowObr* 226v; Bo żadne nie łą wiefłze zabáwy łwieckie/ iáko łtáránia o żywności/ y opátrzeniu żony/ dzieci/ czeládzi. *WujNT* 738.

β. *Czynność zaopatrywania kogoś w środki materialne lub duchowe* (15): ná co [na skarb pospolity] y tá czwarta część przez nas ielt oddáná/ ten porządek y opátrzenie obyczáiem niżej piáným łtáwiemy. *SarnStat* 360.

opatrzenie czyje [= *kogo*] [*w tym: G sb i pron* (5), *pron poss* (3)] (8): Ale [Bóg] pátrzy wiecey ná łirotkę á ná wdowę vbogá/ y ná tego kthory nie ma obelcia łwoiego/ á ma zálwždy pieczá ná opátrzenie iego. *RejPos* 243v, 144, 162v, 186, 202, 240; kthoryś ná dułz rozlicznych ludzkich łnádnieyłze opátrzenie/ dwanáście Apołtołow obrác raczył. *LatHar* 536; *SarnStat* 360.

opatrzenie czyje [= *od kogo*] [*w tym: pron poss* (3), *ai poss* (1)] (4): będzie nie dbály o dobrá maięthnołć maiącz nadzieię w czudzim opatrzeniu y teź pomoci. *GlabGad* M5v; ábychmy niebożátká nie zgłodnieli á nie połtháli gdzye ná tey márney drodze/ te^{go} mizerneho żywotá náłzego/ bez opátrzenia twego łwiętego. *RejPos* 186; *KochPs* 210. *Cf* »przyjąc na opatrzenie swoje«.

W *połączeniu szeregowym* (1): możelz nędzniczká/ prołtaczká/ łirotkę/ wziąć ná opiekę łwoię; á podpomoc thák w łpráwiedliwości/ iáko w miłofierdziu á opátrzeniu łwoim *RejPos* 171v.

Zwroty: »[kogo] przyjąc na opatrzenie swoje« (1): Prorocy vczá/ ábyś vbogiego/ vcíłnionego wpomagál kędy możelz/ łirotkę/ nędzniczká przyiál do łiebye á ná opátrzenie łwoie. *RejPos* 194v.

»Panu Bogu w opatrzenie [kogo] poruczyć« (1): Nie dołtawáło przedłię raz chlebá ták wiela coby dołyc dla gości byłó/ brácia fie záfráłowáli/ Pánu BOgu w opátrzenie łwoich gości poruczyli. *ReszList* 170.

Szereg: »żywność a opatrzenie« (1): á nam tu ziemię poruczył nędznikom ku żywności á ku doczeńnemu opátrzeniu náłzemu. *RejPos* 240.

a. Uposażenie, wynagrodzenie, dochód zapłata; stipendium Vulg; conditio, promotio, provisio JanStat (91): yz Krolowa yey M. ząda [...] yzbi kv łtanv łwemv panłkiemv opatrzenie myala *LibLeg* 10/114v, 11/41v; Jeśli się z nami zgodzicie na ten spiszek odłożenia egzekucyji na iny sejm [...] tedy się przyczyniemy, iż wam opatrzenie będzie dano. *Diar* 32, 32 [2 r.], 37 [3 r.], 40, 41 [3 r.]; raczcie WM i sami tego nie mniemać, abyśmy nie powinnie mieli mieć opatrzenie od KJM, gdyż my już k woli WM sejmowe sprawy sprawujemy *DiarDop* 119, 111, 117, 118 [2 r.]; A wždy o to niedbáią/ iákoby godnego á łtátecznego Piłárzá opátrzenim łłufznym przy łobie záchowáli *GroicPorz* e, B4v; *BielKron* 209; *Strum* Rv; Xiążętá/ połtąpili mu po łtu grzywien plátu rocznego/ przyiął tedy Dawid ty Condicie y opátrzenie *StryjKron* 200; Ztądby miály Panienki Rycerłkie ćwiczenie/ Kto łobie lepiej pocźnie/ lepiej opátrzenie *BielSjem* 19; *Paprup* G3v, K4; *ActReg* 9, 11, 131; *WujNT* 2.Cor 11/8; áby wedle załług y dźiélności káždégo/ nam to było wolno/ [...] káždégo z nich ná wysłzy łtan y opátrzenie wysłze podniéźć *SarnStat* 323 [*idem* 942], 194, 860, 942, 1002 [2 r.], 1021; Przenieśli łie [...] z miałł ná przedmiełcia: [...] z včźiówego z przodkow łwych opátrzenia/ ná prołte tokárlkie/ łzynkárlkie/ lichwiárlkie [...] zarobki. *PowodPr* 36; *SkarKazSej* 705a.

opatrzenie z czego (7): *Diar* 37; ále wždy ktorzy Kołściołowi łłuzą/ łłufzne opátrzenie z Kołściołá mieć máią. *WujJud* 185, 230v; A łi máią mieć opátrzenie z łkárbu náłzého y potomków náłzych *SarnStat* 39, 83, 363. Cf *opatrzenie komu z czego*.

opatrzenie komu z czego (1): Opatrzenie tym sędziom KJM ma uczynić dostateczne skarbu swego, tak, aby mogli na tym wytrwać i żonami tam mieszkając *Diar* 96.

opatrzenie na co (10): opátrzenie iego [*deputata*] ná to odnołzenie ma bydź z tychże pieniędzy połpolitych: z których liczbę powinien vczynić. *SarnStat* 363. Cf »opatrzenie na strawę«.

opatrzenie za co (1): y miedzy temi ktorzi z łálki opátrzenie iákne zá wysługi (iáko oni mowią) ná wieczność máią [*inter ipsos beneficiarios*]/ náýduią łie/ ktorzi y ludźi/ y bydłá/ y rol y łák/ źle vżywáią *ModrzBaz* 32.

opatrzenie za czym (1): *VotSzl* C2 cf »opatrzenie abo nagroda«.

opatrzenie czyje [= kogo] [w tym: G sb i pron (11), pron poss (7), ai poss (2)] (20): aby tymi pobory naszymi miał kiedy szafować nacz inego, jeno na obronę pospolitą, nie na opatrzenie posłów ziemskich sejmowych *Diar* 37; że nam [*posłom*] nie o własne to lekkie opatrzenie idzie, jeno o dobre RP *Diar* 37, 32 [2 r.], 38 [2 r.], 41; dał mi Krol Lezaisko [...] tesz dopiero fructum po dwu lat wzięłych tego opatrzenia swego *ActReg* 80, 12; (*nagł*) Opátrzenie Sędziów. (–) Clź Sędziowie od káždého Dekrétu zá kim wynidźie/ po piętnáście grołzy brác máią *SarnStat* 860, 104, 179, 196, 323, 363.

W połączeniu szeregowym (1): pewne dvffanie miała, yz ych Mcz wthich y w kazdich ynich trvdnołczyach, myłosczią radą, y opatrzenym yakie na ych Mcz nalezecz bedzie, wedle krewnołczy [...] opvłczycz nieraczą *LibLeg* 10/114v.

W charakterystycznych połączeniach: *opatrzenia godny, oczekiwać, wzięcie, upominać się (4), upraszać (2), używać (3); opatrzenie brąc, (wy)da(wa)ć (11). mieć (17), obiecać (2), przyjąć, uczynić, uprosić (2), wziąć; o opatrzenie prosić, przyczyniać się.*

Wyrażenia: »duchowne, kołcielne opatrzenie« = *beneficium JanStat* [*szyk* 10:4] (14): [*zakonnikom*] którzykolwiek w źiemiách przerzeczonych względem łwych klałztorów/ y inného kołcielnego

opátrzenia/ dziesięćiny dzierżą/ [...] żadného vblíženia niehcemy czynić *SarnStat* 186; może być godzien ku wzięciu przereczonych Doftoięstw y Duchowného opátrzenia: którego obádwa byli rodzicy szlachćicy *SarnStat* 237; vftáwiamy/ áby Duchowni ludzie trzymájący opátrzenia duchowné [*beneficiati*]/ álbo kápłani/ nie mieřzáli fie nápotym w łády świetckie *SarnStat* 562, 52, 172 [2 r.], 173 [2 r.], 194 [4 r.] (14).

»opatrzenie na strawę« [*szyk* 5:4] (9): Słali zatym posłowie do Krola upominając się od niego opatrzenia na strawę. *Diar* 26, 31, 38 [2 r.], 41; *DiarDop* 110; którego [*posła*] my łłufnym ná ftrawę opátrzeniem máiąc baczenie ná wielkość drógi opátrzemy. *SarnStat* 1214, 1063, 1193.

Szeregi: »opatrzenie i nadanie« (3): których [*prostych ludzi*] łtan zwykł vżywać ořobného opátrzenia y nádania řwego w Królestwie nářzym [*praerogativis gaudet specialibus in regno nostro JanStat* 197] *SarnStat* 179 [*idem* (2)] 196, 923.

»opatrzenie abo nagroda« (1): zá podięciem iákiey ná woynie řzkody/ w koniech ábo w ryřztunku/ mogł mieć przyřtoyne y pewne *praemium*, opátrzenie ábo nagrodę. *VotSzl* C2.

»opatrzenie albo salaryjum« (1): OPátrzenié álbo *falarium* páná Podřkárbięgo to ma byđ *SarnStat* 365.

»zapłata i opatrzenie« (1): A on czo fie thám działo rořpowieda/ blizny řwe poćiwe vkázuie/ zápláty y inego opátrzenia ktorego fie pewnie nádziwa z rádořcią oczekawa. *RejZwierc* 177v.

b. *Danie kogoř na stanowisko, obsadzenie stanowiska; provisio JanStat* [*czego*] (1) : Biřkup Alřperki [...] we trzech Mieřáciách ode dnia wzięcia łiftów od Apořtolřkięy Stolice ná opátrzenie Kořćioła Wármieńřkięgo/ bęđzie powinien [...] przyřięę vczynić. *SarnStat* 1124.

2. *Troszczenie się, dbanie, dogłądanie, pomoc; prospicientia Mącz* (64) : W ktorym iř jest przednieřzy domowy [*pokój*], potrzebuje pirwego opatrzenia *Diar* 84, 37; *BielKron* 402v; *Procuratorius*, To co ku opátrzeniu álbo prokuratorowi á Rzecznikowi náleży *Mącz* 73c, 406c.

opatrzenie komu (1): O řwey włářney ořobie niktory niemáią [*lege: mniemają*]. Albo powinowátym řwym tego řzykuiąc/ Opatrzeniu wřzem łtanom zá to rozumieiąc. *MycPrz* I B4.

opatrzenie na kogo (1): *GliczKsiąř* Lv cf »baczenie a opatrzenie«.

opatrzenie czyje [= *kogo, czego*] [*w tym: G sb* (14), *pron poss* (1)] (15): *RejKup* n7; iř za czasow panowania řwego ilekroć jeno Rzeczpospolita Korony tej opatrzenia ktorego potrzebuje [...] omieřkiwać nie raczysz sejmow Koronie zwykłych, na ktorych się wszem doleřłóřciam pospolitym zabiegać [...] zwykło *Diar* 20, 40; Krol Ferdynándus miał Seym w Czechách/ dla rzeczy pořpolitey opátrzenia *BielKron* 219v, 402; *RejPos* 211; *RejZwierc* 156; *RejPosWstaw* 41v; *Skarřyw* 369; przyniesiono [...] prozbę. Za Panem Woiewodą Poznanskim, zeby dla opatrzenia zdrowia do Sandomierza mogł odiachac *ActReg* 127, 141, 147; *GostGosp* 142; Siedm vczynkow miłóřiernych/ opátrzeniu ćiałá řłżących. *LatHar* +++, 395, 630, 677; *SarnStat* 492; *SkarKaz* 381b, 387a *margin*.

opatrzenie czyje [= *od kogo*] (1): Ieřliř poddánym królestwá nářzęgo łářkę nářę y opátrzenie Królewřkie [*clementiae nostrae et regalis provisionis JanStat* 243] w rozmnořeniu pożytków/ Praw Swobód/ y w záchowaniu Wolnořci rozřzeryamy *SarnStat* 896.

W charakterystycznych połączeniach: opatrzenie ciała, duszy, rzeczy pospolitej, sierot (2), *zbawienia, zdrowia* (5), *řywota; opatrzenia potrzebować* (4); *wziąć opatrzenie; poruczyć w opatrzenie*.

Zwroty: »być w opatrzaniu« (1): Zaden narod/ [...] nie iest w tákíey niedbáłości/ á fíadź iest w lepfzym opátrzeniu/ niżli ták flawne á zacne tho páńftwo náłze. *RejZwierc* 185v.

Wyrażenie: »z opatrzania złego« = z *zaniedbania* (1): Zgorzáła Kurza nogá/ z opátrzenia złego. A Kurza nogá páłac iest zacny w Krákwie *RejFig* Bb4.

Szeregi: »baczenie a opatrzanie« (1): áby thez leplífe baczenya á opátrzenya ná miŝtrze á Doktory były. *GliczKsiqż* Lv.

»opatrzanie a przeŝpieczeństwo« (1): abi [...] mogła tam yey m. zoŝtacz kedi yeŝth a mieŝkacz wdobri^m opátrzenyv y przeŝpieczeństwye *LibLeg* 11/42v.

a. Opatrzność boska, atrybut Boga polegający na jego stałej opiece nad światem i duszą ludzką (23) : Komuż ty to inemu poruczyć maŝ/ iedno temu Pánu/ ktory y włofy ich ná ich głowach zliczył/ áby to on wedle łáłki fwey fłufznie á ku poczćiwości fwey/ ták poczćiwym wychowáníem/ iáko też y inym opátrzeniem/ przeźrzeć raczył *RejPos* 133v; *LatHar* 35.

opatrzanie nad kim (1): *RejPos* 82 cf »miłosierdzie a opatrzanie«.

opatrzanie o kim (1): *RejPos* 184v cf »opatrzanie i praca«.

opatrzanie czyje [= od kogo] [*w tym: G sb i pron (6), pron poss (5), ai poss (3)*] (14): aby i diŝ [!] nad nami za łaskawą obroną thwoią fprzeciwnik náłz zadney zwierzchnofci niemiał: a thak chodząc wpoŝródku łaskawego opatrzania twego *RejPs* 104v; *RejAp* 68v, 118; *RejPos* 82, 165, 217v, [236]v, 243v, 276v, 281; *ArtKanc* K4v; *KlonWor* 77. Cf »opatrzanie boskie«.

opatrzanie czyje [= kogo] (4): iż Sálomon wypífał o duŝzach takich iż fá w ręku Páńfkich/ [...] á s czálem przydzye łáłkawe opátrzenie ich. *RejPos* 84v, 277v, 282 marg; *LatHar* 34.

W połączeniach szeregowych (2): iż oni [*duchowie ŝwięci*] będąc w thákim opátrzeniu/ w łáłce á w miłofierdziu Pána fwego/ pewnie wiedzą o pociechach fwych *RejAp* 68v, 118.

Zwrot: »być w opatrzaniu« (6): Gdyż fłyŝę namnieyŝy krok człowieká nędznego/ Wízytko iest w opátrzeniu thám v Pána tego. *RejWiz* 107; Przywodząc nam ná pámięć ptałzki niebieŝkie y kwiatki polne/ iż nie fieią áni żná/ á wđdy zówždy fá w pięknofci fwoiey/ á w dziwnym opátrzeniu iego. *RejPos* 217v; Híftoria piękna/ iáko Pan vprzedza káżdego z miłofierdziem fwoim/ á iáko iest wierny w opátrzeniu iego *RejPos* 282 marg, [236]v, 243v; *ArtKanc* K4v.

Wyrażenie: »opatrzanie boskie, pańskie, Pana« [*szyk 2:1*] (1:1:1): bo acz nyemyely uyary fzwyrzchnyey wđdy myely [...] wnąthrzną wbołkym opatrztenyo [!] nadzyeyą mayącz *PatKaz III* 103v; *RejPos* 162v, [236]v.

Szeregi: »lekarstwo a opatrzanie« (1): iż on nie przíŝedł dla wiernych/ iedno dla tich ktorzy [...] potrzebią ŝwiętego lekárftwá iego á opátrzenia iego. *RejPos* 165.

»miłosierdzie a opatrzanie« (1): iż iest hojne á nigdy nie przebráne miłofierdzie iego/ á opátrzenie iego/ nád wiernymi fwemi *RejPos* 82. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»opieka a opatrzanie« (1): Bo moŝeŝz thego być íft/ iefliż fie nie dałz w opiekę á ku opátrzeniu temu Pánu fwoiemu. *RejPos* 205v.

»opatrzanie i praca« (1): Ociec náłz [...] wielkie opátrzenie y pracą ma o nędznym człowiecze. *RejPos* 184v.

»przeźrzenie a opatrzenie« (1): będzyełz náłładował Páná łwego [...] á włzytki łpráwy łwoie y nádzyeie łwoie pokłádáiąc w przeźrzeniu á opátrzeniu iego *RejPos* 281.

»wola a opatrzenie« (1): nie vpádnie y włos z głowy wálzey bez woley á bez opátrzenia moiego. *RejPos* 276v.

»wspomożenie i opatrzenie« (1): A zówždy łie on do tákowego z miłóściwym obliczym łwoim obráćć raczy/ [...] á nie zámiełzkawa nigdy y ná wpomożenie y ná opátrzenie iego. *RejPos* 277v.

Wyrażenia przyimkowe: »z opatrzenia« (2): á ludzie cí [...] áni wzwyełz łam łkąd przypádną z opátrzenia Pánłkiego/ ná wpomożenie twoie. *RejPos* 162v; Ach biednáfz iego lichwá: dobrze to zapienia/ Co mu Bog da z wiecznego łwego opátrzenia. *KlonWor* 77.

»za opatrzeniem« (1): áby zá opátrzeniem ták łáłkáwym y dobrotliwym nędzney dułzy moiey/ nie łchodźiło mi ná onych duchownych twoich owocách *LatHar* 34.

b. Leczenie, robienie opatrunku (7) : Niegdyłye teź żywoth wilgóścią álbo lipkością zbytnią rozmiękczy/ [...] gdy łye wczás opatrzenie niełtánie/ wnątrze łye łtárga *SienLek* 101; *SienLekAndr* a3v; *ReszList* 166.

Wyrażenie: »opatrzenie ran« (2): *ModrzBaz* 93v; zá czym ich wiele od głodu/ y bez opátrzenia ran pomárło *StryjKron* 290.

W przén (2) : bo tá [*dusza*] iuż tu raz zábólawłzy w tym nędznym cieie/ á opátrzenia żadnego nie máiąc iuż [...] obumrzeć mułsi. *RejZwierc* 133; áby co rok [*sejmy*] bywály potrzebá. Naprzod dla opátrzenia [*ad inspicienda*] ran włzytkiego pánłtwá *ModrzBaz* 93v.

Wyrażenie przyimkowe: »bez opatrzenia« (2): Rółcie bez opátrzenia wielki wrzod z máłego *RejZwierc* 212v; *StryjKron* 290.

c. Ochrona przed zniszczeniem [czego] (1) :

Szereg: »opatrzenie a zachowanie« (1): *Conditio frugum*, Opátrzenie á zachówánie zboża. *Mącz* 92b.

d. Przestrzeganie, pilnowanie wykonania [czego] (2) : aby opatrzenie tei zapowiedzi [*drogi do Śląska*] łieplłe było, aby starółtowie pográniczni pod vtraczeniem łzwich vrzędów pilnie tego dogłiádali *ComCrac* 12v; Wielkiey mądrołci [...] łtáwienie Praw/ y opátrzenie exekucyei ich potrzebuie *SkarKazSej* 699b.

3. Umocnienie, zabezpieczenie (18) :

a. Za pomocą materialnych ubezpieczeń; obwarowanie; uzbrojenie [w tym: czego] (6) (12) : Jakoż nie jest teraz nic potrzebniejszego ná opatrzenie granic, obrona dla pokoju pospolitego. *Diar* 24; *BielKron* 103v; nieprzyiaciele widząc [...] iż [...] opátrzeniem cziáł łwych/ ná włzytko gothowi byli: nie vpomináli łie łłowá *GórnDworz* Z5; *Strum* M2v; A moglibyłmy łie Połockiém karáć/ bo ten ieno prze złé opátrzenie zginął *KochWr* 36; *SarnStat* 135, 1310; Nie máłz pieniędzy ná żołnierzá/ ná łypánie wáłow/ ná dźiáłá y prochy/ ná opátrzenie twierdzei. *SkarKazSej* 705a.

opatrzenie ku czemu (1): Którey czwartéy częłłci [...] połtępuiey [...] ná opráwienie zamków Koronnych/ y opátrzenie ich ku obronie *SarnStat* 103.

W charakterystycznych połączeniach: opatrzenie ciał, granic, miast (2), twierdzei, zamków.

Szeregi: »obrona i opatrzenie« (1): bárzo się prędko tám nieprzyaciół podszáncuie/ gdzie ná przyśtoyney obronie y opátrzeniu miáftu íchodzi *LatHar* 2.

»oprawa i opatrzenie« (1): Ná wyłokiey íkále leżał [*kościół*]/ mocno od Zydow omurowány/ [...] á wżákólfz godzien był lepszey opráwy y opátrzenia. *BielKron* 265.

»opatrzenie i porządek« (1): Więc z tegoż íkárbu Rzeczypośp: mogłoby się zá czásem pokoju co odłóżyć/ ná popráwę y reštaurácyą zamkow pogránicznych/ [...] Zá którym opátrzeniem y porządkiem [...] mogli by być/ vtrapieni bráćia náłzy/ ná Podolu w lepszym pokoju *VotSzl* F.

b. *Przez wprowadzenie prawnych ubezpieczeń; gwarancja* (6) : Tu między sobą wiemy o wolnym obrániu/ Máiąc to opatrzenie wżech Krolow w wyznániu. Potzawłszy od Iágiełłá wżyfcy wyznawáli/ Íż ie náłzy Przodkowie dobrowolnie bráli. *WierKróc* Bv; *GórnRozm* K2v; ÍZ dla opátrzenia przespíeczeńftwá [*ad providendum securitati JanStat* 1128] Zydowfkiégo [...] Zydóm ná niektórych mieyfćach dáliłmy zakłády *SarnStat* 263, 980.

opatrzenie od czego (1): *Diar* 29 cf »opatrzenie a obrona«.

Szeregi: »opatrzenie a obrona« (1): obciáżenia stany pospolite cirpią od zwierzchności tej Panow Duchownych [...] od ktorej opatrzenia a obrony RP potrzebuje *Diar* 29.

»warunek i opatrzenie« (1): To tylko tu powiem/ że to íest wáłfny wárunek praw/ y opátrzenie [*cautionem ... et provisionem*]/ áby obyvátele cnotliwie żyli: á íżby w karániu złości/ żadnego baczenia ná ołoby niebyłó. *ModrzBaz* 71.

4. *Sprawienie, aby coś było, zapewnienie czegoś; providendum JanStat* [*czego*] (17) : Przełózony ku opátrzeniu wżech rzeczy ku godóm/ z ítrony oblubieńca *Mącz* 21d; przełóżył nád tobą y porządnie pośłáne pásterze/ ktorzyby o [...] opátrzeniu duchownego ízczęśćia twego myślili *LatHar* 678; PO káždégo Stárofty/ Dzierżawce/ Celniká/ Mytniká/ Zupniká śmierći/ pan Podfkarbi Koronny/ zá rośkazániem náłzym pośłác ma dla wczyniéńia Inwentarzá/ y dla opátrzenia prowentów *SarnStat* 342 [*idem* 361], 334, 361, 411, 944, 1202; *GrabPospR* M; wípomniy ná przodki fwe/ ktorzy tácy bywáli/ íż gdy ieich Pan Bog opátrzył żywnością/ [...] podniowfzy oczy fwe ku gorze y dwie łápce/ dziękiwáli mu zá opátrzenie żywności *CzahTr* K4.

Wyrażenie: »opatrzenie potrzeb(y)« [*szyk* 6:1] (7): *Diar* 29; íż ná Seymie ninieyfłzym Wárfzewfkim ku opátrzenin [!] potrzeb Koronnych [...] níżey opíłáne vftáwy vchwalilifmy *UstPraw* Kv; A potym o opátrzenie potrzeb á żywności náłzych. *RejPos* 252, 252v, 324v; O opátrzeniu íńszych potrzeb tym íędziam ku żywności należácych [*De caeteris iudicum vitae necessitatibus*]/ w tychże Księgách wtorych powiedzíałem. *ModrzBaz* 123v; *LatHar* 674.

5. *Zapobieganie; provisio JanStat* (5) : trudno taki ma vyfc niemoci wielkiey nie będzeli opatrzenie. *GlabGad* P2v, L6.

Szereg: »rada i opatrzenie« (3): A Íż niepewna íest przyśfłzych czásów wiadomóść/ áni przeciwo nim mogą bydź dáné pewné rády y opátrzenia *SarnStat* 123 [*idem* (2)] 298, 424.

6. *Powážanie, wzgląd; honor; respectus Vulg; prospectus Mącz; praerogativum JanStat* (4) : *Mącz* 406b; Káplani [...] niech będə miáni godnymi dwoiákiey czći (*marg*) dwoiákiego opátrzenia. *Heb(razim)* (-) *WujNT* 1.Tim 5/17; *SarnStat* 701.

opatrzanie czyje [= kogo] (1): Iáko złotá w piecu probował ich/ á iákoby zupełną offiárę przyiął ie/ á czáfu fwego będzie opátrzenie ich [á czáfu fwego będzie wzgląd ná nie *WujBib*]. *Leop Sap* 3/6.

7. Sprawdzenie, kontrola, obejrzenie [w tym: czego (3)] (8) : włofy brzytwą ogolá/ dla opátrzenia/ áby iákich kuńsztownych pomocy we włofyech niemiał *GroicPorz* ii2; *Circumspectus*, *Opátrzenie/ Oglądanie*. *Mącz* 405d, 405d, 495b; *Inobservabilis. Quod observari non potest.* – Trudni do oppatrzeniá. *Calep* 539b, [867]b; *IZ* miástu náńzému Zakroczymfkiému *imminet periculum ex alluione aquarum: [...]* A według reláciy Komiffarzów/ które był świętý pámieći Król Stephan zefłá/ ná opátrzenie tám tego niebezpieczeńftwá/ ieft ná trzy ftá złotych ofzácowáné. *SarnStat* 1180; *GrabPospR* N4.

Synonimy: **1.** żywność; **a.** nadanie, nagroda, salaryjum, zapłata; **2.** baczenie, opieka, przeźrzenie, wspomozienie; **3.** obrona, oprawa; **6.** cześć, wzgląd; **7.** oglądanie.

Cf **NIEOPATRZENIE, OPATRZYĆ**